

Поліщук Анастасія Сергіївна, здобувач ступеня вищої освіти магістр навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Мировська Анна Всеволодівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Подія злочину, як і будь-яке явище об'єктивної дійсності, є індивідуальною та неповторною. Тому її пізнання також відрізняється специфічними індивідуальними рисами. Разом з тим, кожен злочин та способи проведення досудового розслідування носять ознаки, що повторюються, які в свою чергу служать основою формування та розробки типових прийомів розслідування

Практично розслідування кримінальних правопорушень, не відбувається без використання спеціальних знань, тобто залучення спеціалістів чи судових експертів. Це пов'язано перш за все з тим, що розслідування кримінальних правопорушень професійно здійснюють фахівці в галузі юриспруденції, криміналістики та інших галузей наукового знання, якого вони набули, навчаючись в юридичних навчальних закладах, під час стажування в правоохоронних органах, на курсах перепідготовки, а також у результаті власної практики.

Поліграф (polygraph – детектор брехні) є різновидом психофізіологічної апаратури і являє собою комплексну багатоканальну апаратну методику реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною схемою певних психологічних стимулів [1].

Питання доцільності використання поліграфа у кримінальному провадженні є достатньо актуальними, не позбавлені дискусійного забарвлення та активно досліджуються в Україні у працях таких вчених як В. І. Василичук, О. І. Козаченко, В. В. Матвійчук, О. І. Мотлях, Д. Й. Никифорчук, С. І. Ніколаюк, Ю. Ю. Орлов, М. С. Строгович, С. С. Чернявський.

Сьогодні більшість науковців підтримують позицію щодо необхідності використання поліграфа під час досудового розслідування. Наприклад, на думку О. І. Мотляха, проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа є ефективним для отримання криміналістично значущої інформації під час розслідування конкретного кримінального правопорушення, зокрема нерозкритих злочинів минулих років.

На думку поліграфолога Ж. Ю. Полковнікової, безперечними перевагами використання поліграфа є можливість:

- звузити коло підозрюваних або осіб, причетних до події розслідуваного злочину;
- визначити ймовірну роль опитуваної особи щодо планування, підготовки та вчинення конкретного злочину;
- оцінити достовірність інформації, яка повідомляється опитуваною особою, і на її основі висунути обґрунтовану версію щодо розслідуваної події в цілому чи окремих її обставин;
- здобути оперативно-значущу інформацію, яку в інший спосіб отримати неможливо;
- отримати фактичні дані, матеріальні докази та інші відомості для своєчасного проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, а також для виявлення, припинення, запобігання й розкриття злочинів;

- перевірити достовірність показань особи щодо обставин конкретного злочину;
- визначити коло осіб, причетних до злочину, або тих, які володіють інформацією щодо конкретного злочину;
- встановити місцезнаходження матеріальних доказів на місцевості та в приміщенні, в тому числі і безпосередньо під час обшуку;
- з'ясувати правдивість показань свідків, достовірність даних, отриманих від очевидців, потерпілих чи заявників [3].

На підставі викладеного, автор дійшов висновку, що широке коло доказової або орієнтуючої інформації, яку можливо отримати органам досудового слідства за допомогою поліграфу, безперечно свідчить лише про необхідність його активного застосування під час розслідування кримінальних правопорушень. Разом з тим, варто зазначити, що сьогодні існує ряд проблемних питань у застосуванні даного приладу. Перш за все, це відсутність чіткої законодавчої регламентації порядку застосування поліграфу. КПК України не має прямої норми, яка встановлювала би процесуальний порядок проведення такої слідчої (розшукової) дії. В той же час в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень зазначено, що з метою більш повного задоволення потреб слідчої та судової практики щодо вирішення питань, які потребують застосування наукових, технічних або інших спеціальних знань, експертними установами організовується проведення інших видів експертиз (крім судово-медичної та судово-психіатричної), у тому числі й тих, що перебувають у стадії наукової розробки [4].

Також, на нашу думку, досить актуальною проблемою є недовіра учасників провадження до результатів такого дослідження. Саме тому необхідно запровадити державну атестацію поліграфологів та унормувати окремі позиції, які стосуються процесуальних аспектів застосування поліграфа.

Таким чином, незважаючи на те, що існує ряд питань, які потребують вдосконалення щодо застосування поліграфу під час розслідування, його значення для органів досудового розслідування не можна недооцінювати. Саме широке застосування науково технічного прогресу під час розслідування кримінальних правопорушень допоможе більш ефективно здійснювати вказану діяльність та забезпечити її ефективність і продуктивність.

Список використаних джерел

1. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 28 лип. 2004 № 842. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1373-04>. – Назва з екрана.
2. Мотлях О. І. Ефективність використання поліграфа у розслідуванні нерозкритих злочинів минулих років / О. І. Мотлях // Порівняльно-аналітичне право : зб. наук.-практ. матеріалів. – 2015. – С. 206–209.
3. Половникова Ж. Ю. Применение полиграфа в системе МВД Украины [Электронный ресурс] / Ж. Ю. Половникова. – Режим доступа: <http://www.poligraph.com.ua/crimpol/article2.htm>. – Загл. с экрана.
4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс] : наказ МЮ України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.